

Ю. О. Соколович-Алтуніна

Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка

РОЛЬ ДУБЛЯНСЬКОЇ РІЛЬНИЧОЇ ШКОЛИ У РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

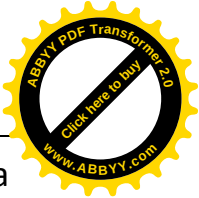
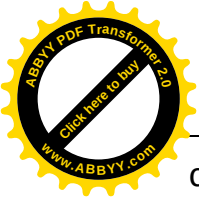
У статті розглянуто одну з найбільш суперечливих історико-педагогічних проблем – визначення ролі навчальних закладів, що були відкриті на українських землях у період їх перебування у складі інших країн, у розвитку освіти України та держав-сусідів на прикладі рільничої школи (академії) в Дублянах.

Ключові слова: аграрна освіта, рільнича школа, вищий навчальний заклад, науково-педагогічна спадщина, національна система освіти.

Постановка проблеми. Історико-педагогічні дослідження посідають особливе місце у вітчизняній педагогічній науці на сучасному етапі, коли український народ знаходиться на шляху усвідомлення себе як єдиної нації, що має власну мову, культуру, історію, яку творили визначні особистості й пересічні українці і яку необхідно відновлювати, дбайливо зберігати й збагачувати, щоб передати у спадок прийдешнім поколінням.

Бурхливий розвиток сільського господарства у другій половині XIX ст., участь Габсбурзької імперії у Першій світовій війні, розпад імперії, утворення Західноукраїнської Народної Республіки, її об'єднання з УНР, польська окупація, встановлення радянської влади, Друга світова війна та возз'єднання України у складі СРСР – ці історичні події справили безпосередній вплив на розвиток аграрної освіти на Галичині. Відсутність цілісного історико-педагогічного аналізу чинників, що зумовлювали зміни в системі підготовки фахівців-аграріїв краю, потреба у правдивому висвітленні історії галицьких аграрних навчальних закладів з урахуванням думки українських та польських науковців свідчать про доцільність та актуальність вивчення проблеми розвитку аграрної освіти в Україні та Польщі.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми розвитку вищої аграрної освіти в Україні на сучасному етапі розглянуто у низці дисертаційних досліджень, зокрема таких науковців, як: Л. В. Барановська (2005), К. О. Богатирьов (2002), М. М. Бондар (2007), С. В. Виговська (2006), О. В. Клочко (2004), Н. І. Кожемякіна (2006), І. В. Ляшенко (2007), О. С. Малюга (2007), Л. І. Новицька (2008), В. І. Свистун (2007), О. В. Шмирова (2004). Натомість генезі системи фахової підготовки

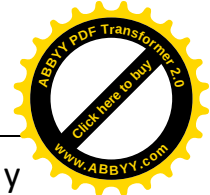
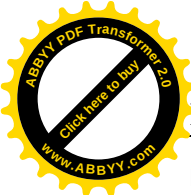

спеціалістів-аграріїв у XIX – на початку XX ст. присвячена лише одна наукова розвідка Л. Л. Білан (2007). Науковець здійснює історико-педагогічний аналіз розвитку вищої аграрної освіти Наддніпрянської України, що входила до складу Російської імперії. Проте процеси, що відбувалися в освітньому просторі Галичини під владою Австро-Угорщини, залишаються маловивченими й недостатньо висвітленими.

Оскільки історія рільничої школи, яку було засновано в Австро-Угорщині і яка потім функціонувала на території Польщі та України, не змінюючи свого місця розташування, стала каменем спотикання для науковців різних країн, **метою статті** стало детальне вивчення історії цієї освітньої інституції на тлі численних соціально-політичних змін, що дозволить об'єктивно оцінити її внесок у розвиток аграрної освіти України та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Протягом минулого тисячоліття після занепаду могутньої Київської Русі на території сучасної України панували чужоземні хани, султани, королі, царі та імператори, землі були пошматовані й приєднані до різних держав, кожна з яких, беручи все найкраще й найцінніше з української культури й економіки, проголошувала це власним здобутком. Так, Антон Семенович Макаренко, Костянтин Дмитрович Ушинський та інші видатні педагоги посідають достойне місце в історії та теорії вітчизняної педагогіки. Але й досі тривають суперечки про те, чи були вони українськими педагогами. Наведемо деякі цитати: «Макаренко Антон Семёнович [1(13).3.1888, г. Белополье, ныне в Сумской обл. Украины, – 1.4.1939, Москва], педагог и рус. писатель» [5, 537]; «Ушинский Константин Дмитриевич [19.2(2.3).1824, Тула – 22.12.1870(3.1.1871), Одесса; похоронен в Киеве], педагог, основоположник науч. педагогики в России» [3, 497].

Подібні претензії на науково-педагогічну спадщину лунають не лише стосовно видатних особистостей, а й щодо навчальних закладів, які функціонували на українських землях у складі інших держав. Досліджуючи історію становлення аграрної освіти на теренах України та Польщі, важко не помітити, що один і той самий навчальний заклад, рільнича школа в Дублянах (містечку неподалік Львова), вважається родоначальником двох сучасних вишів – в Україні (Львівський національний аграрний університет) та Республіці Польща (Природничий університет у Вроцлаві). Обидва виші

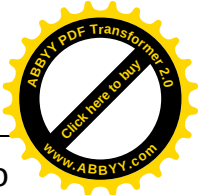
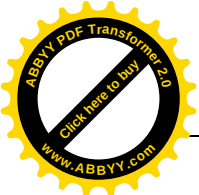

називають себе правонаступниками школи, оскільки її було відкрито у 1856 р. у Дублянах, коли й українська Східна Галичина, й польська Західна Галичина входили до складу Габсбурзької імперії [6, 100].

Хоча у 1861 р. Галичині було надано статус автономії, влада в ній майже повністю належала полякам, а у сфері освіти домінувала польська мова. Становище етнічних українців погіршувалося до 18 жовтня 1918 р., коли розпалася Габсбурзька імперія й було утворено Українську Народну Раду як представницький орган нової української держави у складі Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. 3 січня 1919 р. уряд ЗУНР ухвалив Закон про злуку з Українською Народною Республікою, проте вже в липні 1919 р. територію Галичини окупували польські війська [6, 205–207]. Чергове об'єднання українських земель відбулося згідно із злочинним пактом Молотова – Ріббентропа у 1939 р., а вже після Другої світової війни Радянський Союз віддав Польщі Лемківщину та Надсяння.

Рільничу школу в селі Дубляни в передмісті Львова було відкрито 9 січня 1856 р. власним коштом Галицького господарського товариства, яке об'єднувало великих польських землевласників, зацікавлених у тому, щоб у сільському господарстві працювали кваліфіковані фахівці, які б мали базову теоретичну підготовку та практичний досвід. Звичайно, школа не була першою аграрною освітньою інституцією в регіоні. У містах Станіславі, Перемишлі, Тарнові, Жешові, Бережанах та Самборі на той час було сформовано групи слухачів агрономічної науки при гімназіях, а до 1844 р. при філософському факультеті Львівського університету функціонувала кафедра сільського господарства, яку згодом було переведено до Львівської технічної академії [7].

Серед інших тогочасних сільськогосподарських навчальних закладів рільнича школа в Дублянах вирізнялася тим, що була середнім професійним спеціальним навчальним комплексом «з деякими ознаками вищої школи» і мала на меті сприяти подальшому вдосконаленню сільськогосподарського виробництва «на основі проведення наукових експериментів і дослідів» [4]. Пізніше, після 1876 р., коли Міністр рільництва Австро-Угорщини санкціонував надання рільничій школі в Дублянах статусу вищої, вона стала не тільки освітньою, але й науково-дослідною установою з власною мережею лабораторій, експериментальних полів, станцій (контрольно-насінневої, метеорологічної, ботанічно-рільничої і технічно-рільничої), а також ботанічним садом.

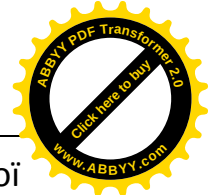
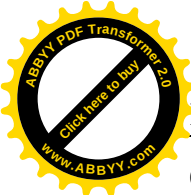

У 1901 р., коли вищій рільничій школі в Дублянах було надано статус Рільничої академії, її структура змінилася згідно з тогочасними європейськими вимогами до вищих навчальних закладів. Було відкрито перші кафедри: рільництва і рослинництва, сільської адміністрації, сільської інженерії, що мала власну станцію випробування сільськогосподарської техніки. Водночас відбувався процес формування наукових шкіл, розробки академії впроваджувалися не лише в регіоні, а й за його межами, випускники, що пройшли трирічний курс навчання, успішно склали підсумковий іспит й отримали диплом бакалавра, користувалися неабияким попитом на ринку праці.

Навчальний план вишу передбачав такий розподіл тижневого навантаження студентів: на першому курсі – 25 годин лекцій та 14 годин лабораторних і практичних занять у I семестрі та 24 години лекцій і 18 годин практичних занять у II семестрі; на другому курсі – 24 години лекцій та 17 годин лабораторних і практичних занять у I семестрі та 20 годин лекцій і 17 годин практичних занять у II семестрі; на третьому курсі – 22 години лекцій та 12 годин лабораторних і практичних занять у I семестрі та 13 годин лекцій і 12 годин практичних занять у II семестрі. Фундаментальні науки, що домінували в навчальному плані, створювали потужний теоретичний базис для набуття необхідних професійних кваліфікацій [8].

Таким чином, на початку минулого століття академія стала одним із провідних центрів аграрної науки й освіти в Галичині. Вона щороку приймала близько 1500 першокурсників. Випускники академії були бажаними зятями у родинах заможних землевласників, які були впевнені, що молоді агрономи (за статусом вони прирівнювалися до інженерів) здатні дати раду сімейним статкам.

У роки Першої світової війни та за часів існування ЗУНР навчальний процес і дослідницька робота уповільнилися, а після приєднання Галичини до Польщі академія опинилась у скрутному становищі. Потреби суспільства у кваліфікованих фахівцях-аграріях зростали, а недостатнє фінансування навчального закладу не давало можливості будувати нові навчальні та лабораторні приміщення. Частково розв'язати цю проблему вдалося шляхом приєднання академії до Львівської політехніки, в корпусах якої студенти-аграрії навчалися протягом перших трьох семестрів. Наступні три

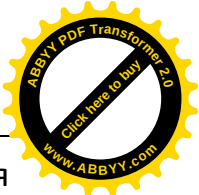
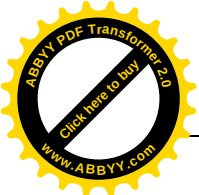

семестри вони проводили вже в Дублянах, де на території колишньої академії було утворено рільничо-лісовий факультет Львівської політехніки, що складався з 18 потужних кафедр і готував близько 20% студентів вишу.

З вересня 1939 р., коли згідно з пактом Молотова – Ріббентропа відбувся поділ Польщі між Німеччиною і Радянським Союзом, шляхи науково-педагогічних працівників та студентів факультету розійшлися і його подальша історія писалася у двох різних країнах. В УРСР факультет залишається у складі Львівського політехнічного інституту (колишньої Львівської політехніки). У 1941–1944 рр. на окупованій фашистськими військами території навчальний процес в інституті було припинено, проте в Дублянах функціонували Державні сільськогосподарські курси з німецькою мовою викладання, підпорядковані відділу науки та навчання генерал-губернаторства.

Після закінчення Другої світової війни робота рільничо-лісового факультету у складі Львівського політехнічного інституту поновлюється, а вже 30 вересня 1946 року згідно з рішенням Ради Міністрів СРСР і наказом міністра вищої освіти СРСР на його базі утворено Львівський сільськогосподарський інститут. Відповідно до нового статусу поступово модернізувалася структура навчального закладу: було утворено агрономічний, землевпорядний, економічний факультети, а також факультети механізації сільського господарства, сільської архітектури і будівництва. Епізодично працювали факультет електрифікації сільського господарства, плодоовочевий та лісомеліоративний факультети. Після утворення незалежної української держави сільськогосподарський інститут було перейменовано на Львівський державний аграрний університет (1996 р.), якому у 2008 р. було надано статус національного.

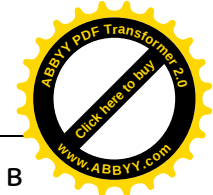
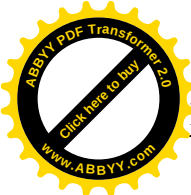
Необхідно зауважити, що польські історики, починаючи родовід Природничого університету у Вроцлаві з утворення рільничої школи в Дублянах, стверджують: після закінчення Другої світової війни правонаступником школи стали факультети ветеринарної медицини і землеробства з відділом садівництва, що ввійшли до складу створеного у 1945 р. Політехнічного університету у Вроцлаві. Матеріально-технічною базою нового вишу став німецький сільськогосподарський університет, що функціонував у Вроцлаві під час війни.

У 1952 р. від Політехнічного університету у Вроцлаві відокремилася Вища сільськогосподарська школа, в якій на додаток до двох уже існуючих факультетів було утворено факультети меліорації і тваринництва. У 1972 р. вишу було надано статус академії, у 1977 р. – відкрито факультет харчових технологій, а у 2006 р. її було реорганізовано в Природничий університет [1].

Науково-педагогічні кадри та випускники рільничої школи (академії) в Дублянах зробили великий внесок у розвиток аграрної науки та у справу підготовки фахівців-аграріїв по обидва боки українсько-польського кордону. Так, засновник школи Йозеф Мікуловський-Поморський згодом очолив Вищу школу сільського господарства у Варшаві – провідний заклад аграрної освіти Польщі. «Дублянчики» (так називали студентів та випускників школи) викладали і в інших сільськогосподарських навчальних закладах Республіки Польща – таких, як вищі сільськогосподарські школи в Познані, Щецині, Любліні, Кракові, Ольштині та ін. [2].

Слід зазначити, що за винятком короткого періоду існування ЗУНР вищу та професійну освіту в регіоні важко було назвати національно орієнтованою. Ставлення Габсбургів до українців, які мешкали на території Королівства Галичини та Лодомерії, було досить ліберальним – хоча влада у провінції була сконцентрована в руках поляків, імператор був змушений дослухатися і до думки політичних діячів українського походження, які боролися за права поневоленого народу використовувати рідну мову у всіх сферах життя, дотримуватися власних традицій і звичаїв. Проте під час польської окупації Галичини у міжвоєнний період у всіх сферах суспільного, економічного та культурного життя регіону здійснювалася відверто антиукраїнська політика. Офіційною мовою викладання була польська, і лише 5–10% студентів вишів були українцями [4]. Отже, не дивно, що список тогочасних випускників Рільничої академії рясніє польськими прізвищами. Можливо, саме політика дискримінації за національною ознакою, яку проводили поляки на Галичині на початку ХХ ст. і яка позбавляла більшість українців права на здобуття вищої освіти як такої, а небагатьом щасливцям не давала можливості навчатися рідною мовою, дала привід сучасним польським ученим уважати Рільничу академію саме польським навчальним закладом.

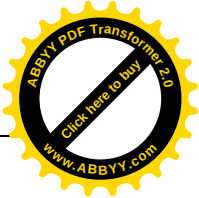
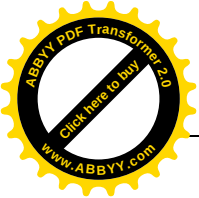

Висновки. Підготовлені рільничою школою, а згодом академією в Дублянах науково-педагогічні кадри відіграли важливу роль у розвитку аграрної освіти в Польщі. Водночас дата заснування цього закладу стала вихідною точкою в історії Львівського національного аграрного університету – провідної сільськогосподарської навчальної інституції на Львівщині. Отже, внесок рільничої школи в Дублянах у справу розбудови аграрної освіти України та Польщі важко переоцінити. Спроби поділити історичний спадок завжди приречені на невдачу, натомість і Україна, і Польща можуть пишатися видатними особистостями та професіоналами, які, здобувши теоретичні та практичні знання в Дублянах, розвивали сільське господарство й аграрну освіту на рідній землі.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку аграрної освіти в Україні та Польщі. Компаративістське дослідження історії становлення та розвитку окремих навчальних закладів у цій галузі, вивчення особливостей організації та змісту аграрної освіти в Польщі ми продовжимо, а його результати будуть висвітлені у наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.up.wroc.pl/uczelnia/580/historia_i_misja_uczelni.html.
2. Zgapa.pl [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zgapa.pl/zgapedia/Akademia_Rolnicza_w_Dublanach.html.
3. Днепров Э. Д. Ушинский Константин Дмитриевич / Э. Д. Днепров // Российская педагогическая энциклопедия : [в 2 т.] / [гл. ред. В. В. Давыдов]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – Т. 2 : М – Я. – 1999. – 672 с.
4. Львівський національний аграрний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lnau.lviv.ua>.
5. Макаренко Антон Семенович // Российская педагогическая энциклопедия : [в 2 т.] / [гл. ред. В. В. Давыдов]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – Т. 2 : М – Я. – 1999. – 672 с.
6. Новітня історія України (1900–2000) : підруч. / [А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев, В. П. Дрожжин та ін.]. – К. : Вища шк., 2000. – 653 с.
7. Пинда Л. А. Розвиток аграрної освіти Галичини другої половини XIX – перших десятиліть XX ст. як основа європейського шляху реформування вищої аграрної школи / Л. А. Пинда // Наука і методика : зб. наук. праць / [редкол. : А. Ф. Бойчук (гол. ред.) та ін.]. – К. : Аграрна освіта, 2006. – С. 130–132.
8. Рибченко Д. В. Становлення сільськогосподарської освіти в контексті всесвітньої історії [Електронний ресурс] / Д. В. Рибченко // Історія науки і біографістика. – 2006. – № 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuv.gov.ua/E-Journals/INB/2006-1/06rdvkvi.html>.

РЕЗЮМЕ

Ю. А. Соколович-Алтунина. Роль Дублянської земледельчої школи в розвитку аграрного образования в Україні і Польщі.

В статті розглянута одна з найбільш суперечливих історико-педагогічних проблем – визначення ролі навчальних закладів, які були відкриті на українських землях в період їх перебування в складі інших держав, в розвитку освіти України і країн-сусідів на прикладі сільськогосподарської школи (академії) в Дублянах.

Ключевые слова: аграрное образование, земледельческая школа, высшее учебное заведение, научно-педагогическое наследие, национальная система образования.

SUMMARY

Y. Sokolovych-Altunina. The role of Dubliany agricultural school in the development of agrarian education in Ukraine and Poland.

The author touches upon one of the most contradictory historical pedagogical problems, i. e. determining the role of educational institutions that were opened on the Ukrainian territories that used to be constituent parts of other states in the development of education in Ukraine and the states it borders on, agricultural school (academy) in Dubliany taken as an example.

Key words: agricultural education, agricultural school, higher educational institution, scientific and pedagogical heritage, national system of education.